

Laurentius Petri Sällskapet

KORALVECKAN 1972

Efter att tre år i rad förlagt sin koralvecka till Geijersgården i Ransäter drog LPS sommaren 1972 norrut, till Lövånger i Västerbotten. LPS har redan en gång tidigare varit i Lövånger. Det var sommaren 1964, och man konstaterade då, att platsen var idealisk för "veckor" av det här slaget med goda inkvarteringsmöjligheter och samlingslokaler koncentrerade kring den vackra medeltidskyrkan. Om inkvarteringen hade varit god 1964, så var den nu, 1972, helt utmärkt. De gamla kyrkstugorna, som visserligen var fullt beboeliga 1964, hade nu ytterligare upprustats och försetts med alla de bekvämligheter som vi på 70talet anser oss inte kunna vara utan. En nackdel var kanske att denna norrländska bygd av många betraktas som en avkrok av världen, vilket, trots att avstånden tack vare förbättrade kommunikationer krympt avsevärt, ännu verkar avskräckande på folk i Mellan- och Sydsverige. Och detta var väl närmast orsaken till att antalet deltagare blev så litet, knappt 30 personer.

"Rytmen i gudstjänsten" hade valts som tema för veckan, och detta behandlades i fyra föredrag med efterföljande samtal. Det första föredraget hade rubriken "Gudstjänstens rytmik" och hölls av Ragnar Holte. Han berörde inledningsvis rytmens fundamentala betydelse i det mänskliga livet och det mänskliga hand-

landet och därmed också i gudstjänsten såväl i det talade som i de sjungna partierna. Han gick sedan in på de divergerande synsätt på gudstjänstens väsen och rytmik, som avsätter sig i olika gudstjänstformer, där det är ganska långt mellan ytterligheterna: i vissa fall en tendens att betona det andliga livet som något hinsides, något upphöjt och som leder till att gudstjänstlivet bör vara så olika andra uttrycksmedel som möjligt, och den motsatta ytterligheten, som består däri att man helt avvisar tanken på att det skulle kunna finnas en speciell andlighet och inte vill ha någon särskild sakral stil i gudstjänsten utan pläderar för hela den moderna kulturens uttrycksformer. En grundläggande kristen lära är den om inkarnationen, att Gud har blivit människa i Kristus. att den Evige möter oss här i det timliga mitt i människolivet. Gud mitt i vårt liv ter sig då som någonting, som går utöver vårt ordinarie liv, en evighetsbelysning. Har man inte med den dimensionen, blir gudstjänsten bara mänsklig självbelåtenhet. Man måste hålla i sikte: i världen men icke av världen, på en gång distans och närhet. Man kan då också tänka sig att olika gudstjänsttyper kan på olika sätt accentuera dessa skilda aspekter.

Om man ser på högmässan som en hela församlingens gemensamma gudstjänst, bör den inte vara extrem i någondera riktningen.

Den skall vara en sammanhållande gudstjänst, där båda aspekterna kommer till sin rätt.

I fortsättningen behandlade föredragshållaren huvudsakligen högmässan och anknöt till materialet för försöksverksamheten, som handboks-kommittén sänt ut med jämförelser med annat material, som kommit fram, såsom det förslag, som sammanstälts av den liturgiska kommittén i Västerås stift och "Svensk mässa" (Kyrklig förnyelse), utgiven av Anders Ekenberg.

Vad är det som högmässan skall gestalta? Man kan tänka sig olika gudstjänster, som tar fram olika moment; gudstjänster som koncentrerar sig på betraktelse av bibelordet eller gudstjänster som tar fram tillbedjansmomentet eller gudstjänster, där förbönsmomentet accentueras eller gudstjänster, som tar in hela världens problem och ställer dem i centrum. I högmässan måste alla dessa moment inrymmas och dessutom måltidsgemenskapen. Det är ganska mycket och samtidigt måste det finnas koncentration.

Föredragshållaren kom också in på tidebönen. Den är en tillbedjans och lovsångens gudstjänst. Den kan, särskilt om den sjunges i den gregorianska stilen, te sig främmande och svårtillgänglig men är någonting, som öppnar sig så småningom. Tidebönen borde få en öppnare funktion som församlingsgudstjänst — framför allt vespern. Inom LPS har det arbetats mycket med detta, men det har inte slagit igenom så övertygande. Det är viktigt att restaurera söndagseftermiddagsgudstjänsten. Den har framför allt blivit den moderna ungdomens gudstjänst, som står på den andra linjen med Gud mitt i vårt liv.

I samtalet i anslutning till detta föredrag behandlades särskilt predikotexterna. Ragnar Holte informerade om vad som på detta område skett inom den romerska kyrkan. Inom Lutherska Världsförbundet har perikopfrågan aktualiserats, och för närvarande är en nordisk kommitté sysselsatt med den. Den arbetar efter systemet att så långt möjligt bevara vårt kyrkoår men vi skulle inte längre ha tre årgångar utan två.

Bland andra frågor som dök upp var den

om hur gudstjänsten skall sluta. Skall postludiet åter bli utgångsmarsch eller skall det vara ett meditativt moment och skall klockringning följa på postludiet? Holte påpekade faran av att det kan bli för många lager. Slutpsalmen har antagligen från början varit en processionssång, sedan en avslutande psalm, varefter det blev ett orgelstycke, under vilket man tågade ut. Sedan satt man kvar under orgelstycket, och nu föreslås klockringning. Detta är något, som man bör tänka igenom.

"Rytmsk gudstjänst" var rubriken till det föredrag, som på onsdagskvällen hölls av Gudrun Zethelius. Hon började med att utreda begreppet rytm och gjorde sedan en snabbskiss av rytmens historia. Kom sedan in på tempot och underströk att tempot inte kan förändra något i rytmen. Det är ett misstag att tro att koralerna blir mera rytmiska, om man ökar tempot. Rytm innebär alltid ett lugn, en säkerhet, en balans. Under 1800-talet retarderade tempot men den saken skall vi inte skylla på Haeffner. Han försåg varje meloditon med ett ackord och därigenom går melodins rytmiska liv förlorat. Märkligt är att harmoniseringen i vår koralbok och i koralbokstillägget fortfarande är detsamma som hos Haeffner: not för not. Förutom det musikaliskt rytmiska är det två väsentliga egenskaper vår gudstjänstssång måste ha: den måste vara kristocentrisk och den måste ha helighet. Den oerhörda massa av texter, som nu försas fram är farlig. Det är inte svårt att måla mänskligt elände i starka färger men att predika evangelium tycks vara det svåraste av allt. Vi behöver det heliga, heliga rum och heliga tider. Den bristande respekt för det heliga, som nu breder ut sig beror på en förvanskning av gudsbilden. Gud är inte längre den suveräne, för vilken människan är ett stoftkorn. Även musiken kan och bör helgas, och alla sorters rytm är inte tjänlig som gudstjänstmusik. Vi behöver mera andakt. Andakt medför stillhet, koncentration.

Gudrun Zethelius ville ingalunda plädера för att vi bara skall ha gamla och restaurerade koraler. Vi behöver också nya, men givetvis måste man nu pröva och sovra mycket hårt. Pröva betyder dock inte att man måste föra

ut en massa underhållig text och musik bland barn och ungdom. Det skall prövas av sakkunskap.

I koralmusiken är det viktigt att man musicerar i samband med församlingen. Att församlingen ibland bara får sjunga med i refrängen är ett stort steg bakåt. Solistväsendet är ett dödligt hot mot församlingssången, som är en livsform i den lutherska kyrkan, en förmån, som andra kyrkor sett med avund på.

Vi behöver en strategi för psalmsångens vård och förnyelse. Kyrkoråd, söndagsskollärare, syföreningar, diakonissor, ja, alla måste bli heltända på saken. Kyrkokören måste ägna mera tid åt församlingssången. Prästerna, som har det största inflytandet, måste här vara med, det måste bli obligatoriska dagar för församlingssång. Vi måste få fram en kyrkans egen pedagogik, när inte skolorna längre hjälper till.

Att tala om orgelspelet i gudstjänstens rytmik hade fallit på domkyrkoorganistens Albert Sjögrens lott. Han inledde med en kort historisk resumé om orgeln som kyrkans instrument och gick sedan in på dagens situation. Gudstjänsten är ett samspel och samtidigt en växling. Där finns det talade ordet och det sjungna ordet, växlingen mellan olika i gudstjänsten tjänande, sättet att på olika sätt vara och agera i gudstjänsten, den instrumentala funktionen lika väl som den vokala. Allt detta samverkar och är till för att hjälpa oss uppleva gudstjänsten och dess rätta innebörd: att vara ett möte mellan Gud och hans folk. Körsången har varit föremål för mycket arbete under de senast decennierna i vårt land, men betydligt mindre uppmärksamhet har ägnats orgeln. Man har intresserat sig för orgeln genom att bygga ut den men inte så mycket för dess funktion i gudstjänsten. Orgelns uppgift i gudstjänsten är tvåfaldig: den självständiga och det beledsagande. Till den självständiga uppgiften hör preludierna, som skall upplysa församlingen om tempo, tonart, melodi och i någon mån om karaktär. Det kan vara långt eller kort skrivet eller tryckt. Det kan vara fritt. Det är naturligt att preludiet anpassas efter dess placering i guds-

tjänstens rytmik. Men det måste inte alltid preludieras. Har man en gradualpsalm, där församlingen skall stå, kan man mycket väl avvara det. Detsamma gäller slutpsalmen. En annan av orgelns självständiga uppgifter är postludiet, som är under debatt i våra dagar. Det kan vara koralbundet eller ett fritt stycke.

När det gäller de beledsagande uppgifterna är det främst ackompanjemang till koralång och mässång och vissa behövliga modulationer. Kan man utvidga orgelns liturgiska funktion? Albert Sjögren menade att orgeln skulle kunna användas mera i alternatimsång, kunna spela en vers i någon koralbearbetning, medan församlingen mediterar över denna vers. Eller t.ex. spela ett av leden i niofaldigt Kyrie. Eller att orgeln spelar Introitus eller Offertorium eller för att gå ännu längre: spelar Sanctus. I de flesta fall blir Sanctus ändå ingenting annat än orgelspel.

En stilla undran från undertecknad: ligger det inte en fara i att minska församlingens möjligheter att få sjunga. Om församlingen inte kan sjunga Sanctus, borde man då inte låta den få öva den?

Men åter till Albert Sjögren. Orgelns beledsagande uppgift är mycket förbisedd. Vi har här diskuterat möjligheterna att få en bättre församlingssång, och utan tvekan har orgeln en stor del i församlingssångens förfall. En för starkt registrerad orgel kan döda den bästa församlingssång. Orgeln skall ackompanjera. Albert Sjögren kom liksom Gudrun Zethelius in på koralboken, som han ansåg också hade sin skuld i den skrala församlingssången. Den är ingen spelbok utan en körbok. Det går inte att spela efter den på ett vettigt sätt. Även om koralboken är av Konungen gillad och stadfäst, kan man ta sig vissa friheter. Vilket sätt man än väljer, vinner man mycket på att släppa de fyrstämmiga satserna och göra dem litet luftiga och tunnare. Detsamma gäller mässboken, som är ännu värre.

Samtalet efter föredraget blev mycket livligt. Man diskuterade olika preludiers längd, om hur mycket man skall fästa sig vid det konstnärliga i preludierna. Albert Sjögren menade, att man skall förena det funktionella

med det konstnärliga men det funktionella måste komma i första hand. Postludiets vara eller icke-vara kom också upp. Kontraktsposten Agrell framförde en fundering om mera processionsmoment i kyrkan.

Det fjärde och sista föredraget hölls av stiftsadjunkten Hans Blennow, som liksom Gudrun Zethelius behandlade ämnet Ryttnisk gudstjänst. Det blev mycket praktiskt musicerande i Hans Blennows föredrag. Han medförde notpackar med egna och andras visor, som delades ut och sjöngs av deltagarna — så gott det nu gick, ty alla var inte förtrogna med de stilar, som här brukades. Konfrontationen med denna nyproduktion blev nästan en chock för dem, som har sin förankring i gregoriansk sång, Palestrina och Bach. Till en början kunde man kanske tänka, att om GZ representerade tendensen att gestalta gudstjänstmedlen så olika de mänskliga medlen som möjligt, ville HB plädera för den motsatta tendensen, där man avvisar tanken på en särskild andlig sfär och en sakral stil i gudstjänsten. Men det var nog inte riktigt så. Motsättningen mellan dem bestod däri att GZ ville dra gränser för vissa musikstilar som otjänliga för gudstjänstbruk, medan HB inte vill ha någon gränslinje för vad slags musik, som kan brukas i vår kyrka annat än den, att texten skall vara klart kristocentrisk och leda till Kristus. Han ställde frågan, om det överhuvudtaget finns någonting som heter kyrklig stil, eller någonting som heter kyrkomusik. Musik före Bach lät inte som Bach. Det är italiensk operastil, som går igen i Bachs passioner. Kyrkan måste vara expanderande. Det finns inte psalmer och visor, det finns bara visor, ty när en visa blir tillräckligt gammal, blir den en psalm. I samtalet dagen därpå bröt sig meningarna helt naturligt. HB poängterade särskilt vikten av att inte sätta gränsen för högt upp, så att människor inte har förmåga att fatta vad det rör sig om. Pop och jazz är stilar, som är ett musikaliskt uttryck för människor i en viss kultursituation. Vi upplever dem som banala, men för dem är de inte det. Vi måste få människor att lyssna, och då måste vi också använda denna musik

utan att göra avkall på den sakrala. Det är resultatet som räknas.

I dagsprogrammet på LPS koralveckor brukar timmen före sexten ägnas åt bibelmeditation. I Lövånger hade denna timme fått rubriken "Samtal kring tidegärdstexter". Sören Bolander, som ledde dessa samtal, hade till ämne valt några av de psalmer, som ingår i completorierna. Det blev dock inte bara samtal utan också meditation. Men även information, ty vi fick råd och vägledning om hur man skall bruka Psaltaren som bönbok, den främsta av alla bönböcker och en böneskola som ingen annan bok. Likaså gavs anvisning om lämplig litteratur om Psaltaren, lämplig för den som vill tränga djupare in i Psaltaren.

Men det var inte bara föredrag och samtal. Många timmar varje dag ägnades åt praktiskt musicerande både i gregoriansk sång och blandad körsång, vilket leddes av Gudrun Zethelius med lugn och säker hand. Övningarna inriktades på det som skulle förekomma vid tidegärder och mässor under veckan.

Varje dag samlades vi till laudes, sekt och completorium. Man trodde knappt sina ögon, när man den första morgonen infann sig i kyrkan, ty den var väl besatt, något som en mångårig deltagare i LPS koralveckor aldrig tidigare upplevt. Förklaringen var att Evangeliska Fosterlandsstiftelsen hade konferens i Lövånger och i morgonbönerna gjorde gemensam sak med LPS — ett fint exempel på gemenskap över traditionsgränserna. Det kändes i den situationen riktigt att Laudes fick ett något annorlunda utförande: första psalmen sjöngs, den andra lästes och den tredje sjöngs av försångare med omkväde, i vilket församlingen instämde.

Completorerna föregicks av en halvtimmes orgelspel. Organister var Albert Sjögren, Ulf Sundman, Per Erik Agrell, Bengt-Arne Harlin, Christer Sundstrand, Sören Bolander. En nyhet för året var att man till dessa orgelstunder fick ett stencilrat program, ett efterföljansvärt exempel, som tacksamt noteras. Repertoaren spände över många århundraden — från slutet av 1400-talet fram till våra dagar. Detta var högtidsstunder, men sådana upplevde man många under veckan.

Mässa firades två gånger: fredag morgon enligt ett förslag i "Material för försöksverk-samheten 3" och på söndagen, då vi upplevde stor glädje i gemenskapen med den guds-tjänstfirande församlingen, som var talrik och i det närmaste fyllde kyrkan. Ändå var det enligt pastor loci "lite folk i kyrkan". Tänk om alla präster i vår kyrka kunde uttrycka sig så om antalet kyrkbesökare!

Den sedvanliga utflykten på söndagsefter-middagen gick till Munkviken, Luleå stifts ungdomsgård, skönt belägen med vid utsikt över skog och hav. Redogörelsen för dess till-komst, som vi fick lyssna till, var ett vittnes-börd om människors offervilja och kärlek till Kristi kyrka. Det blev en underbar eftermid-dag därute på Munkviken med bad, vila och umgänge. Ett annat tillfälle till rikt person-ligt umgänge var en afton i prostgården, där kontraktsprosten Olle Agrell och hans maka tog emot oss med öppen famn och undfåg-nade oss rikligen. Från den kvällen tänkar man också gärna tillbaka på vad Karin Peters berättade om de första försöken att åter göra tidegården levande i vår kyrka. Detta ligger nu mer än femtio år tillbaka i tiden.

Liksom de senaste årens koralveckor fick också denna i Lövånger sin prägel av det på-gående arbetet med gudstjänstlivets förnyelse i vår kyrka. Detta ställer många problem och ställer mycket under debatt — detta kom tydligt till uttryck i Lövånger. Vad man väl nu önskar är att resultatet verkligen blir nå-got som vänder strömmen, så att människor åter hittar vägen till kyrkan. Ty den stora glädje och tacksamhet man kände, när man bröt upp från Lövånger och vände tillbaka hem, det var över att i tideböner och guds-tjänster ha fått uppleva kyrkans egen sång — såsom Ragnar Holte uttryckte det i sitt föredrag — som en avslöjare av en högre verklighet och som bärare av det andliga livets egen puls. Det var detta som gjorde veckan så oändligt rik. Och den upplevelsen gör ju hela livet rikt.

Stina Källqvist

KORALVECKAN 1973

S:t Sigfrids Folkhögskola är verkligen den bästa tänkbara plats för sådana här veckor. Inte minst därför att trakten är så tilldragande om sommaren. Folkhögskolan ligger några kilometer utanför Växjö och så gott som vid Helgasjöns strand. Efter några minuters promenad över åkrarna når man skolans bad-plats, som flera av oss dagligen utnyttjade med största nöje — till allt annat bjöd också veckan på soligt väder. Och går man längs sjöstranden till höger så når man efter ytter-ligare några minuters promenad över prun-kande ängsmarker och genom yppig lövskog ner till den gamla sköna vasaborgen Krono-borg. Platsen — nu talar jag om folkhögsko-lan — är dock idealisk ur en viktigare syn-punkt. Allt som rimligen kan behövas för genomförandet av en sån här musikvecka finns nämligen samlat kring en gräsmatta: matsal, logement, föreläsningssal med instrument och stereoanläggning, grupprum och fr. a. ett in-timt kapell byggt av ett gammalt sädesmaga-sin (numera alltså platsen för Livets bröd!) med en utmärkt Hammarberg-orgel.

Årets vecka hade temat "Sion, lova din Gud — den sjungande församlingen" och arrangerades i samarbete med SKS och stif-tets kyrkosångsförbund. Dagens timmar fick en angenäm omväxling av sjungna tideböner, praktiskt musicerande, meditation, samtal, fö-redrag och samvaro. Varje kväll avslutades med en musikstund i kapellet i samband med aftonbönen där några av koralveckans delta-gare medverkade som organister. En kväll besökte vi Smålands museum i Växjö där vi gladdes oss åt den sällsamma klangen hos Cahman-orgeln från 1600-talet.

Något om föredragen. Jan Redin talade väl och tankeväckande kring ämnet "Försam-lingens roll teologiskt belyst", som han me-nade vara felformulerat. Församlingen tillde-las ingen roll i gudstjänsten eftersom det är församlingen som helhet som utför guds-tjänsten och m.a.o. gör hela det liturgiska dra-mat. Den korporativa aspekten på gudstjäs-ten underströks kraftigt. Gudstjänstens gram-matiska person är VI — inte JAG eller NI.

Hans Rudolf Simoneit, den tyske tonsätta-